

ОБРІІ

**науково-
педагогічний
журнал**

**ПЕДАГОГІКА
ТА ПСИХОЛОГІЯ**

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

**НАЦІОНАЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ**

РІДНА МОВА

ЛІТЕРАТУРА

ІСТОРІЯ

МЕТОДИКА

ДОШКІЛЛЯ

**НОВІ НАВЧАЛЬНІ
КУРСИ ТА ПРОГРАМИ**

**НА ДОПОМОГУ
ВЧИТЕЛЮ**

**№1(24)
2007**

Адреса редакції:

76000 м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3,
тел.: (03422) 2-24-93

Головний редактор Роман ЗУБ'ЯК

Редакційна колегія

Михайло БІГУН, кандидат фізико-математич-
них наук, доцент

Зінаїда БОЛЮК, начальник управління освіти
і науки Івано-Франківської ОДА

Григорій ВАСЯНОВИЧ, доктор педагогічних
наук, професор

Мирон ВІЛЬШУК, доцент

Марія ГОЛЯНИЧ, доктор філологічних наук,
професор

Зіновій ГОРШНИЙ, кандидат педагогічних
наук, доцент

Ярослав ЗАБОРОВСЬКИЙ, кандидат історич-
них наук, професор

Тетяна ЗАВГОРОДНЯ, доктор педагогічних
наук, професор

Любомира КАЛУСЬКА, кандидат педагогічних
наук, доцент

Володимир КАЧКАН, доктор філологічних
наук, професор, академік АПН України

Юрій ЛАБІЙ, доктор технічних наук, професор

Неллі ЛИСЕНКО, доктор педагогічних наук,
професор

Оксана МАРИНОВСЬКА, кандидат педагогіч-
них наук, доцент

Володимир МАТВІЙШИН, доктор філологічних
наук, професор, академік АПН України

Лідія ОРБАН-ЛЕМБРИК, доктор психологічних
наук, професор

Романія ПОСТОЛЯНИЮК, заступник голови Іва-
но-Франківської ОДА

Людмила СКАЛЬСЬКА, проректор Івано-Фран-
ківського обласного ІППО

Ярослав ТРЕФ'ЯК, кандидат педагогічних наук,
доцент

Степан ХОРОБ, доктор філологічних наук, про-
фесор

Ондрій ЯРОШ, кандидат філософських наук,
доцент

Літературний редактор

Оксана ВАСИЛЕЧКО

Комп'ютерне складання

Світлани ГРИТЧУК, Ольги ШЕГДИ

Дизайн обкладинки Олексія КАТРИЧА

Верстка Ярослави КОРОЛЬ

Коректор Ольга САС

• Редакція залишає за собою право ско-
рочувати і редагувати надіслані матеріали,
не порушуючи їхнього основного змісту.

• За достовірність фактів, цитат, власних
імен та інших відомостей відповідають авто-
ри публікацій.

Відповідно до постанови ВАК України
від 10.11.1999 № 3-05/11 журнал пройшов пе-
ререєстрацію і внесений до переліку № 3 фа-
хових видань, у якому можуть публікуватися
результати дисертаційних робіт на здобуття
наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Часопис уведений до всеукраїнського ката-
логу видань. Його також можна придбати
в книгарні інституту. Ціна договірна

ОБРІІ

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновник:

Івано-Франківський інститут післядипломної педагогічної освіти

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

Оксана Джус, Ірина Павлович. Виховний потенціал творчої спадщини видатних
представників медико-біологічної науки 3

Наталія Салига. Українознавчий дискурс педагогічної спадщини Романа
Скульського 7

Оксана Мариновська. Визначення готовності вчителів до впровадження
педагогічних технологій у системі науково-методичної роботи: управлінський
інструментарій 10

Оксана Чуприна. Характерні особливості формування самостійності та
відповідальності учнів 19

Катерина Лисенко-Гелем'юк. Психологічні функції саморегуляції в професійній
підготовці майбутніх психологів як необхідна передумова її продуктивності 22

Ірина Опанасюк. Інтуїція як необхідна складова креативності 24

Надія Козмук. Тренінг саморозуміння як засіб розвитку психологічних
механізмів становлення автентичності особистості 28

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Віра Ковальчук. Утілення педагогічних ідей Михайла Галушинського в управ-
лінській діяльності Бурштинської гімназії 35

Сергій Яблочников. Застосування сучасних інформаційних технологій в управлінні
якістю освіти 37

Галина Триц. Принципи навчання майбутніх інженерів-педагогів проєктування
систем управління якістю 42

Надія Василенко. Інноваційна діяльність керівників загальноосвітніх навчальних
закладів у психолого-педагогічній літературі та її особливості 44

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Олена Будник. Формування етнонаціональних цінностей дітей і молоді в умовах
української діаспори 50

РІДНА МОВА

Галина Корицька. Формування соціокультурної компетентності учнів на уроках
української мови 58

ЛІТЕРАТУРА

Володимир Качкан. "Відзвуки сурми архангела" (Науково-публіцистична
діяльність Симона Петлюри: націокультурологічний аспект) 61

ІСТОРІЯ

Ярослав Заборовський. Люблінська 1569 року унія: подія, критичний вибір, місце
в історичному просторі 70

Іван Янко. Солеварні комплекси долини річки Прут 82

МЕТОДИКА

Іван Арсенич, Світлана Силук. Оптимізація навчально-пізнавальної активності
учнів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення
іноземної мови 89

Мирон Вовк, Володимир Савчук. Музично-практичне виконавство як засіб
творчого розвитку молодших школярів 93

Юрій Лабій. Методика проведення навчально-дослідницької роботи з екології
в умовах загальноосвітніх шкіл 96

ДОШКІЛЛЯ

Олена Добощ. Просвіта батьків вихованців сучасного дошкільного навчального
закладу 98

Любомира Калуська. Використання спадщини Маріїки Підгірянки у практиці
роботи дошкільних навчальних закладів 104

НОВІ НАВЧАЛЬНІ КУРСИ ТА ПРОГРАМИ

Юлія Василюк, Михайло Семкіяш. Міжнародні відносини у II половині
XX століття. Програма спеціального курсу (11 клас суспільно-гуманітарного
профілю) 108

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ПЕДАГОГА

У форматі конкурсу "Учитель року – 2007" 111

НА ДОПОМОГУ ВЧИТЕЛЮ

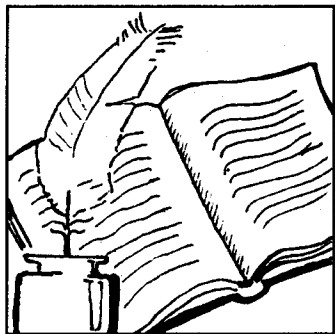
Йосип Гілецький. Сучасні підходи до розробки тестових завдань для шкільних
курсів географії 114

Дидактичні матеріали вчителю-логопеду 117

НОВІ ВИДАННЯ

Оксана Джус. Відлуння музики дзвонів у душах сучасників: спроба пере-
осмислення (Рецензія на науково-методичний посібник Богдана Кіндратюка
"Духовне здоров'я школярів і музика дзвонів: етнопедagogічний аспект") 119

Ігор Дрогобицький. В ім'я церкви і народу (Рецензія на монографію Петра
Шкраб'юка "Монаший Чин Отців Василіян у національному житті України") 122

НОВІ ВИДАННЯ

Оксана ДЖУС

ВІДЛУННЯ МУЗИКИ ДЗВОНІВ У ДУШАХ СУЧАСНИКІВ: СПРОБА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

(Рецензія на науково-методичний посібник Богдана Кіндратюка

“Духовне здоров’я школярів і музика дзвонів:
етнопедагогічний аспект”)

Анотація: у статті представлено рецензію науково-методичного посібника кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика Богдана Кіндратюка “Духовне здоров’я школярів і музика дзвонів: етнопедагогічний аспект” задля популяризації результатів дослідження прикарпатського науковця. Ним уперше в українській етнопедагогіці розглядається проблема зміцнення духовного здоров’я школярів засобами музики церковних дзвонів. На широкий джерельний базі по-новому висвітлено історію їхнього запровадження та використання з часів Русі-України, показано місце дзвонів у церковному обряді й народних звичаях, шляхи залучення нинішніх дітей і підлітків до сприймання дзвонів музичної на уроках валеології, літератури, музики й інших заняттях, у позакласній і позашкільній роботі.

Annotation: The article gives us the review of the manual-science text-book written by B. Kindratyuk for the research of his investigation in Ivano-Frankivsk region. The problem of strengthening spiritual health of schoolchildren by means of church bell-ringing music is considered for the first time in Ukrainian ethnopedagogy. A new view on the history of introducing and using church bells since the time of Rus-Ukraine is presented on the basis of a wide range of sources. The role of bell-ringing in church rites and folk customs, the ways of exposing contemporary children and

teenagers to bell-ringing music at the lessons of valeology, literature, music and others, in extracurricular activity are shown.

Проблема духовності, духовної “цілісності”, духовного здоров’я чи не на всіх етапах розвитку людства була однією з центральних у самопошуках. “Пізнати себе”, знайти Людину в людині, відчути внутрішній спокій, впевненість і гармонію, “злитися” з Богом, Абсолютом, Всесвітнім розумом, тобто бути “здоровим душею”, – саме це турбувало античних філософів, українського філософа Г. Сковороду, французького вченого Е. Леруа, академіка В. Вернадського, українських філософів М. Шлемкевича та Ю. Білодіда, всесвітньо відомого астронома академіка І. Климишина, популярних у наш час зарубіжних авторів “метафізичних” оздоровчих методик [1].

Абсолютно не випадково, зважаючи на сучасні реалії життя, й такою, що продовжує пошуки названих вище осіб, стала поява на світ науково-методичного посібника українського кампанолога з Івано-Франківська Б. Кіндратюка “Духовне здоров’я школярів і музика дзвонів: етнопедагогічний аспект”, рецензія якого і стала метою пропонованого допису задля популяризації результатів дослідження науковця.

На відміну від своїх попередників, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя

Стефаника проблему зміцнення духовного здоров’я школярів пропонує також вирішувати за допомогою перевіреного віками методу – зміцнення душі музикою церковних дзвонів. Автор повертає сучасників до ще праукраїнського минулого, того особливого, специфічного, власне “нашого”, базується у своїй методиці на принципі народо- і культуровідповідності. Учений, опираючись на широкі джерельну базу, по-новому висвітлює історію появи, запровадження та використання музики церковних дзвонів з часів Русі-України, демонструє місце дзвонів у церковному обряді й народних звичаях, вказує на шляхи залучення нинішніх українських школярів до сприйняття дзвонів музичної на уроках валеології, літератури, музики й інших навчальних дисциплін, можливість її використання у позашкільній і позакласній роботі.

Науково-методичний посібник складається із вступу, трьох розділів, післямови (українською та англійською мовами), нотографії, дискографії, списку використаних і рекомендованих джерел, іменного покажчика та додатка.

У вступі Б. Кіндратюк обґрунтовує необхідність появи аналізованої праці, наголошуючи на важливості проблеми зміцнення здоров’я школярів етнопедагогічними засобами, зокрема, відроджуваними церковними дзвоніннями. “Дзвони, – стверджує автор, – не тільки поважна належність кожного церковного храму, а й му-

зичні інструменти, самобутні пам'ятники історії, матеріальної культури, твори художнього ливарництва, пам'ятки писемності й механічних систем" [2, 4]. І справді, музикотерапія в Європі вже зайняла поважну нішу в медицині (існують спеціальні центри музикотерапії, відбуваються щорічні конгреси, випускаються диски "лікувальної" музики). Поступово цей напрям набуває поширення і в Україні, зокрема, в Національній музичній академії ім. П. Чайковського читається курс музикотерапії, Г. Побережною видана книга "Музика і психіка" тощо [3, 81].

Перший розділ праці *"Етнопедagogічний потенціал зміцнення духовного здоров'я дітей і підлітків у сучасних умовах"* привертає увагу широкої педагогічної громадськості до обґрунтованої вище проблеми.

Так, у параграфах розділу *"Феномен здоров'я в контексті педагогічної валеології"* (1.1), на основі аналізу статистичних даних наголошується на потребі вирішення надактуального завдання шкільної освіти – виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців)" [2, 8]; висвітлюється структура й складові духовного здоров'я, яке в роботі трактується у світлі запозичення його з духовної літератури (використовується переважно в релігійному сенсі). Автор стверджує, що "найбільш плідна лінія студій духовного здоров'я бачиться у вивченні його зв'язку з релігійними традиціями й народним досвідом виховання", оскільки саме "в етнічному вимірі соціалізації містяться джерела становлення духовного здоров'я особистості та його зміцнення в школярів" [2, 14];

"Оздоровча цілісність української етнопедagogіки" (1.2) – обґрунтовується звернення до етнопедagogіки задля розширення спектру її оздоровчих впливів шляхом аналізу "скарбниці народної практичної філософії" – прислів'їв та приказок відповідної тематики [2, 17–18]. Услід за М. Стельмаховичем, батьківську і родинну педагогіку автор трактує як серцевину народної виховної практики, у якій значиму роль займає громада, життя

якої в минулому важко було уявити без церковних дзвонів і дзвонінь. У цьому контексті Б. Кіндратюк акцентує на особливій ролі у виховній практиці народу релігійних традицій і церковного обряду, адже церква, – за його словами, – "запорука зміцнення духовного життя", а релігійна ментальність завжди була одним із важливих чинників розвитку культури українців упродовж усієї їх історії, особливо досекулярного періоду [2, 19].

У другому розділі – *"Дзвонарське мистецтво в житті українців"* – розкривається історія запровадження церковних дзвонів у Русі-Україні, її значення в цьому процесі, показується особлива роль дзвонарів у мистецтві гри й поважне місце, яке займали церковні дзвони та дзвоніння в народних обрядах, громадському побуті, аналізуються традиції залучення дітей, підлітків, молоді до дзвонарського мистецтва.

Підрозділ *"Історія дзвонів в Україні"* (2.1) – репрезентує історію впровадження цих прадавніх ідіофонів на теренах нашої держави, насамперед, як одного із "засобів прославляння Бога", символу "воскресіння Ісуса Христа", важливої складової церковної музики.

Дослідник окреслює базисні "наріжі камені" дзвонарського мистецтва: по-перше, християнський обряд, який виступив "зв'язуючою ланкою між минулим і сьогоденням, базою єднання регіонів України", тобто запорукою соборності нашої держави; по-друге, народна основа як особлива національно-специфічна форма мистецтва – "інструментальний варіант української народної музичної творчості" (мова йде про використання бил і дзвонів) [2, 22].

Характерною рисою цієї структурної одиниці посібника є наскрізне національне спрямування викладеного матеріалу, зміст якого послідовно, аргументовано спростовує застарілі (але з наполегливою впертістю й далі пропаговані рядом науковців) догми, ідеологічні стереотипи щодо шляхів розповсюдження дзвонарства на теренах саме України, трактування його як явища власне українського, а не тільки "руського" мистецтва. Мова йде передусім про т. зв. історичні "інтерпретації" дзвонів із позиції російської методології історії. Саме усвідомлення цього, за словами автора,

"народжує почуття гордості за наших предків" [2, 31];

"Дзвони й дзвоніння в церковному обряді" (2.2) – подано уставні засади українських дзвонів, класифікацію дзвонів за призначенням (святковий, недільний, поліселейний, буденний); детально описано сутність благовісту та власне дзвоніння (коли вдаряють у два й більше дзвонів);

"Дзвонарі та мистецтво дзвонів" (2.3) – розкриває роль і місце дзвонарів, до яких ставилися високі вимоги ("І дзвін без серця не дзвонить") у дзвонарській культурі загалом і мистецтві гри зокрема. Б. Кіндратюк, знову ж таки, підкреслює специфіку виконання саме українських майстрів, використовуючи спогади, народознавчі матеріали та оригінальні твори визначних українських музикознавців, етнографів, письменників; містить надзвичайно цікаву інформацію про наявність серед дзвонарів – жінок, що підтверджує традиційно поважну роль "слабкої" статі в історії нашої держави, нинішнє відродження дзвонарського мистецтва в Україні;

"Церковні дзвоніння в народних обрядах і громадському побуті" (2.4) – здійснено аналіз "соціальної" функції церковних дзвонів. Зокрема, висвітлюючи їхню роль в обрядовому культі українців, наголошується на їх регулятивному аспекті за допомогою різних музичних побудов: важкі повільні удари (укріплення духовних сил у важкі часи, закликання до боротьби), благовіст (зосередженість), часті удари (поспіх на допомогу), тридзвін (повідомлення радісної звістки, заклик до веселощів) тощо; репрезентує "магічну" роль дзвонів і його частин, бил, клепачок у різних регіонах України для задоволення особистих потреб (вдало вийти заміж, оздоровитися, підвищити свій матеріальний і соціальний статус), у весільних та похоронних обрядах, під час природних катаклізмів, епідемій, воєн тощо. Окрім цього, змальовано традиції залучення дітей, підлітків, молоді до дзвонарського мистецтва. Тут же пропонується аналіз широкого використання самого слова-образа-символа "дзвін" упродовж історії України середини XIX–XX століть.

Власне методичне спрямування носить третій розділ посібника *"Сприймання музики дзвонів і оздоровча культура школярів"*. Зокрема, *"Шляхи*

затучення школярів до сприймання музики дзвонів як засобу оздоровлення особистості” (3.1) – виокремлено напрями формування компетентності дітей і підлітків у сфері використання дзвонів музики як чинника зміцнення фізичних і духовних сил. Оригінальною є метода викладу, сутність якої полягає у цитуванні відповідей студентів II–IV курсів Івано-Франківської теологічної академії Греко-Католицької Церкви (2003/2004 н. р.) на запитання автора стосовно використання церковних дзвонів і дзвонів у житті сучасного українця, у тому числі й школярів, і коментарі цих міркувань;

“Вивчення фольклору й творів української літератури – основа сприйняття музики церковних дзвонів” (3.2) – відображено потенційні можливості музики дзвонів у системі оздоровчого потенціалу української етнопедагогіки; вказується на вагомий роль творів української літератури як незамінного засобу привернення уваги до дзвонів та дзвонів, підґрунтя розвитку готовності до глибокого їхнього сприймання. Підсилюється гіпотеза дослідження аналізом творів цілого ряду майстрів красномовства, підкреслюючи сприйняття чутливою вдачею прозаїків, поетів дзвонів, узвичаєне ставлення до них. При цьому пропонується виділяти ситуації, змальовані у творах, коли музика дзвонів, разом з іншими складовими богослужіння, здійснює стабілізуючий вплив на самопочуття особистості. “Як свідчить досвід роботи зі школярами й студентами, – стверджує автор, – привернення уваги до майстерно змальованих церковних дзвонів у художніх творах сприяє розвитку чутливості особистості, умінню звертати увагу на багатство музичного довілля, формує здатність вибирати серед засобів зміцнення духовного здоров’я музику дзвонів” [2, 6];

“Підготовка школярів на уроках музики, історії та інших заняттях до сприймання церковних дзвонів” (3.3) – здійснено спробу показати можливості інших навчальних дисциплін у популяризації предмета дослідження рецензованої роботи.

Останній підрозділ посібника “Організація позакласної та позашкільної роботи щодо оздоровлення учнівської молоді засобами дзвонарського мистецтва” пропонує низку варіантів вико-

ристання дзвонів задля зміцнення духовного здоров’я школярів. Насамперед, організацію спільних тематичних заходів, педагогічних акцій, присвячених, наприклад, формуванню шанобливого ставлення до дзвонів (аукціон прислів’їв про ці ідіофони), їхнє збереження як мистецьких пам’яток тощо. Для організації широкої краєзнавчо-пошукової та науково-дослідної роботи школярів із національної кампанології Б. Кіндратюком упорядковано іменний покажчик та список використаних і рекомендованих джерел із проблеми, що також представлений в аналізованому посібнику.

Як засіб плекання шанобливого ставлення школярів до музики дзвонів і підготовці до її сприйняття Б. Кіндратюк пропонує насамперед педагогам-музикантам студії відображення у творчості українських композиторів і музикознавців, українських народних піснях церковних дзвонів і дзвонів, репрезентовані у *фотографії* та *дискографії* посібника. Результати розвідки покликані популяризувати аналізовану проблему, залучати до збирання та використання тих музичних творів, у яких імітуються церковні дзвоніння, якомога ширші кола фахівців і зацікавлених аматорів.

Доречним і таким, що вдало доповнює подане на рецензію дослідження, вважаємо додаток “Мелодії, що виконують кураїти дзвіниці Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря” [2, 266].

Варто наголосити й на підсилючому ефекті сприйняття предмета дослідження вміщеними *ілюстраціями* й *фотографіями* (напр., фото Львівських Святоюрівських дзвонів, зокрема 1341 та 1933 рр., дзвонів Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря, Зимненського Успіння Божої Матері жіночого монастиря; дзвіниць м. Володимира на Волині, концертної дзвіниці в Луцькому замку; бил, клепачок з різних регіонів України; кахлів, картин, фрагментів з ікон, ілюстрацій до книг, емблем, значків, пам’ятників із зображенням дзвонів тощо).

Виданий під грифом Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Науково-методичного центру “Українська етнопедагогіка і народознавство”,

посібник побачив світ в Івано-Франківському видавництві “Лілея-НВ” 2005 року тиражем 1000 примірників. Праця Б. Кіндратюка адресована викладачам і студентам світських і релігійних навчальних закладів, учителям і школярам, “усім, хто цікавиться дзвонарським мистецтвом і хоче навчитися творити дзвонів музику” [2, 2].

Як зазначає сам дослідник, пропонується читачеві книга може стати “своєрідним поштовхом до глибоких студій у сфері української кампанології, музикології та етнопедагогіки з метою остаточного виділення засобів зміцнення духовного здоров’я особистості”.

На закінчення потрібно ствердити, що Б. Кіндратюку вдалося представити широкій громадськості свого роду педагогічну інновацію у сфері збереження духовного здоров’я школярів, віднайти і повернути в широкий обіг цілий пласт маловідомих і невідомих фактів з кампанології. Запропонована ним методика опису ідіофонів та висвітлені проблеми, що стоять перед українською кампанологією, повинні стати, за його словами, “основною програмою роботи шкільних клубів за інтересами, творчих об’єднань, наукових секцій Малої академії наук, станцій юних техніків, туристів і краєзнавців як зміст їхньої пошукової діяльності” [2, 223]. Варто підкреслити й вагомий роль аналізованої праці в популяризації етнографічних досліджень української кампанології, що покликане бути не тільки запорукою глибокого наукового осмислення фактів розвою національного дзвонарського мистецтва, національного та громадянського виховання школярів, а й чинником зміцнення їх здоров’я.

На жаль, автору не вдалося уникнути декількох прикрих описок, і подекуди текст потребує редагування (С. 2 – “педагогічний університет імені Миколи Драгоманова” замість Михайла Драгоманова; С. 125 – “с. Федьків Надвірнянський р-н” замість с. Фітьків та інших). Проте висловлене зауваження не знижує наукової вартості дослідження Б. Кіндратюка. Воно, без сумніву, є завершеним, цілісним, новизна та практична значущість якого не викликають сумніву. Тому, насамкінець, наголосимо, що реалізація принципу поєднання сучасної педагогічної теорії та народно-педагогічної практики насправду сприяє використанню “унікального

потенціалу музики дзвонів як нічим не замінного засобу зміцнення духовного здоров'я школярів" [2, 224].

Масмо надію, що в душах сучасників таки буде почуте цілюще відлуння музики дзвонів...

ЛІТЕРАТУРА

1. Джус О., Тіщенко І. Космос і людина як мікрокосм // Джерела. – Івано-Франківськ, 2005. – № 1–2. – С. 33–40.

2. Кіндратюк Б. Духовне здоров'я школярів і музика дзвонів: етнопеда-

гогічний аспект. Науково-методичний посібник. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 270 с.

3. Оточить себе музикою і позбудетеся хвороб // Захід пост. – Івано-Франківськ. – № 10 (7). – С. 81.